مردنی هێواش و ڕۆژی جیهانی ماددە هۆشبەرەکان ... شوانە حەسەن ئەبوبەکر

لەجیهاندا ڕۆژی 26/6ی هەمووساڵێک دیاری کراوە بۆ ڕۆژی جیهانی ماددە هۆشبەرەکان بەداخەوە گەر سەیرکەین ڕۆژبەڕۆژ ژمارەی بەکارهێنەر و بازرگانیکردن بە مادەی هۆشبەر لە هەرێمی کوردستان روو لەزیادبوون دەکات، بە پێی ئامارێك لەماوەی سێ ساڵی رابردوودا، شەش هەزار کەس بە هۆی بەکارهێنان و بازرگانیکردن بە مادەی هۆشبەرەوە دەستگیرکراون. ریکخراوەکان رایدەگەیەنن، ئەگەر رێوشوێنی توند بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی نەگیرێتە بەر کۆمەڵگەی کوردی بەرەو کۆمەڵکوژی دەبات.
لە ماوەی 16ی ساڵەدا، زیاتر لە 200 هەزار هاوڵاتیی هەرێمی کوردستان بوونەتە بەکارهێنەری مادە هۆشبەرەکان و, تەنیا لەماوەی سێ ساڵیشدا 6 هەزار کەس بەهۆی مادە هۆشبەرەکانەوە زیندانی کراون.

زیاتر لەلایەن چینی تەمەن خوار 20 ساڵەوە مادەی هۆشبەر بەکاردەهێندرێت و مامۆستایەکی زانکۆش باس لەوە دەکات بەهۆی نەبوونی یاسا و سزایەکی توند بۆ بازرگان و بەکارهێنەرانی مادە هۆشبەرەکان، وایکردووە گەنجان زیاتر پەنا بۆ ئەو مادەیە بەرن.
رێکخراوەکانی بواری رۆشنبیری و هۆشیاری مادە هۆشبەرەکان هۆشداری دەدەن ئەگەر رێوشوێنی توند بۆ رێگریکردن لە بازرگانی کردن و بەکارهێنەرانی مادە هۆشبەرەکان نەگیرێتەبەر, کۆمەلگەی کوردی بەرەو کۆمەلکوژیەکی تر دەبرێت.
بەپێی ئەو ئامارەکان لەدوای سالی 2003ەوە زیاتر لە 200 هەزار هاوڵاتی لەهەرێمی کوردستان بوونەتە بەکارهێنەری مادە هۆشبەرەکان. هەروەها لەماوەی ساڵانی 2017 و 2018 وسەرەتای 2019 نزیکەی 6 هەزار کەس کەخۆی لەبازرگان و فرۆشیار و بەکارهێنەرانی مادەی هۆشبەر دەبینەتەوە زیندانی کراون
مادەی هۆشبەر، یاخود ئالودەبوون بەدەرمان یەکێکە لەو دیاردە خراپەی ناو کۆمەڵگە، کە کۆمەڵێك کەس بەتایبەتی چینی گەنجان گیرۆدەدەین.
کێشانی مادەی هۆشبەرو ئالودەبوون بەدەرمان چەندین کاریگەری نەرێنی هەیە بۆ تەندروستی مرۆڤ، ئەوەش بەپێی توێژینەوە پزیشکییەکان.

مادەی هۆشبەر چەندین جۆری جیاواز لەخۆ دەگرێت، لەوانە کۆکایین، نیکۆتین، هیرۆین، شیشەو چەندانی تر، کە مادەی هۆشبەری لەجۆری شیشە زیاتر بەکاردێتو نرخەکەی لەوانی تر گرانترە.

مادەی هۆشبەر لەشێوەو جۆری جیاواز بەکاردەهێنرێتو کرینو فرۆشتنی پێوە دەکرێت، کە زۆرجار بەشێوەی حەپ، یاخود دەرزیو هاڵاوەی تەز یاخود کریستاڵ و تەامال و تەامادەیە لەمەرزە سنوریەکانەوە یاخود لەمەتارەکانەوە داخلی هەرێم دەبێت وەهەندێک شاربونە سەنتەری دەست کەوتنی ئەوماددانە بەنموونەش قەڵادزێ کە چەندان مەرزی هەیە وەکو قندێڵ و شێنێ و زەڵێ و کێلێ بە ئاسانی ئەو ماددانە لە مەرزەکانی ئەو شارە داخل دەبن و ئاودیو دەکرێن ئەمەش بەهۆی نەبوونی ڕەقابەی بەهێزو بوونی دەستی کەسانی سەربازی و عەسکەری دیار لەو شاره کە کارئاسانی دەکات بۆ ناردن و هێنانی ئەو ماددانە و خۆشیان بوونە بازرگانێکی تارمای ئەو ماددانە
هەر بەپێی توێژینەوەکان ساڵانە ملیۆنان کەس، بەتۆمەتی کڕینو فرۆشتنی مادەی هۆشبەرو جۆرەکانی دەستگیردەکرێن، ئەمەش لەکاتێکدایە، کە کڕینو فرۆشتنی ئەم مادەیە لە بازارەکاندا قەدەخەیەو سزای توندی بەسەردا دەسەپێنریت.

توێژینەوەکان باس لەوە دەکەن، کە کەسی ئالوودە بە مادەی هۆشبەر زۆر جیاوازن لەکەسانی ئاسایی بەردەوام هەست بەماندووبون دەکەنو دەمارەخانەکانی مێشکیان هەمیشە لەوریا بووندان، چالاکن، بەڵام لەهەر حاڵەتێکی نایاساییو گرتنەوەی ئەم مادەیە لەکەسی ئالوودەبوو ئەگەری زۆری هەیە دەستبەجێ گیان لەدەست بدات.

هەروەها کەسانی ئالوودەبوو ناتوانن تەنیا بۆ چرکەیەکیش واز لە دەرمان بهێننو کاریگەری لەسەر هەڵسوکەتوو قسەکردنیان دەبێت لەکاتی قسەکردندا کەسی بەرامبەر ناتوانێت بەتەواوی لێیان بگاتو قسە ئە بزرکێنن.
لەگەڵ ئەوەش هەمیشە بەکەسی لاوازو بێدەسەڵات دێنە پێش چاو، بەردەوام هەست بەگێژبوون دەکاتو تووشی سەرئێشەو ڕشانەوە دەبێتو تووشی زەردوویی دەبێتو پێستی کەسی ئالوودەبوو تووشی پەڵەو لەکەی نامۆ دەبێت، بەشێوەیەك کەسی ئالوودەبوو لە کۆمەڵگا دادەبڕێت.

مادەی هۆشبەر جگە لەزیانی تەندروستی زیانی ئابوریشی لێدەکەوێت، بەشێوەیەك کەسی تووشبوو بەمادەی هۆشبەر وردە وردە لەمردن نزیك دەبێتەوە گیان لەدەست دەدات.

شوانە حەسەن ئەبوبەکر

هەڵبژاردنەکانی یەکێتی ئەوروپا و پرسی ناسنامە -1- … هەڵۆ بەرزنجەیی

١ـ١

پرسی ناسنامە، لە جیهانی ئیمڕۆش دا و لەم ژینگە بارگاوییە بە گلۆبالیزەیشن ، پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا و داهێنانی ڕۆبۆتی زیرەک، هەڵگرتنی سنوور، کەسپی لەک نزیک بوونەوە و تێکەڵاوی یەکجارەکی گەلان ، نەعرەتەی دژە دەوڵەتی نەتەوەیی و شتگەلێکی تر، هێشتا سەنگ و بایەخی خۆی نەک هەر لەدەست نەداوە، بگرە گەر سەرنجێکی وردی بەدیقەت بدەین لە پێشهات و ڕووداوەکان و بیروڕای خەڵک، لەسەرتاسەری جیهان دا بەگشتی و لە وڵاتانی ئەوروپای سەرتەپی وڵات و کیشوەری هەرە پێشکەوتووی لە جیهان دا بەتایبەت، ئەوە دەبینین کە ئەم پرسە، شوناس گەلە زیاتر لەجاران گرنگی و بایەخی خۆی بەسەر هەنگاوەکانی ژیان و بڕیارو پێشوەچوونەکاندا دەسەپێنێ. هەروەها تا تێستا لە پلەی یەکەم دا دێت و هێشتا بزوێنەری گەلە باس و خواست و بیرکردنەوە و تەوژمانی تاک و نەتەوەکانە.

Simon Strauß ، دەڵێ: " ئەوەی جاران مەزهەب بوو، دواتر بوو بە ئایدۆلۆژیا، ئیمڕۆ بۆتە" ناسنامە" وەک گفتەکی زیاتری سەرکەوتن بە ئاماژەدان بە پەیوەندارێتییەوە/ انتماء".

Erik H. Erikson زانای بەناوبانگی ئەمەریکی لەمەڕ ناسنامەوە دەڵێ: "ناسنامە خۆناساندنەکی خودییە، بە پەیوەندارێتی لەتەک کۆمەڵەیەکی جڤاکی دا".

هەنووکە لەسەر ئاستی ئەوروپا هەوڵ و ئاڵاستێیەکی بەهێز و چالاک بەتایبەت لەلایەن بەشێک لە حکومەت و هەندێ لە حیزبەکانەوە هەیە، بۆ دروستکردنی شوناسەکی ئەوروپی گشتی واتە " ئەوروپاییەکی بێ سنوور و دەوڵەت" و لە بیرکردن و لەناوبردنی دەوڵەتی نەتەوەیی و زیاتر خۆ بە ئەوروپاییزان. بە ئەم مەبەستەش توانا و وزەیەکی

بێشومار خراوەتە گەڕ و پاڵپشتی سیاسی و کولتووریی و بەڕێکیش ئابوریی ها لە پشتەوە، لە دیسان هەر کەس و گەل و نەتەوەیەک نایەوێت بە سانایی هەموو بنەما نەتەوەییەکانی خۆی و هەموو ئەو دەستکەوتە گەورە مادییانەی لە پرۆسەیەکی مێژوویی دوورودرێژدا بەدەستی هێناوە، وەک دەزگای پەرلەمان و دەوڵەت و ئاسایشیی نەتەوەیی و… هتد لەدەست بدات،یاخود خۆی بکاتە بەشێک لە پێناوی دروستکردنی شتێکی گەورەتردا. ئاخر بەشێک لە ئامانجە دیاریکراوەکەی دەوڵەتە دامەزرێنەرەکانی یەکێتی ئەوروپا، نایانەوێ لەتەک ئامانجە هاوبەشەکان دا، جیاوازییە جڤاکییەکان بمێنن. چونکە گەیشتن بە ئامانجی ئەوروپایەکی یەکپارچەی، بەتە جۆرێک لە خەون و هەروەک بە گووتەی مێژوونووسی دیاری ئەڵمان: Heinrich August Winkler ، ” دەوڵەتی فیدڕاڵی ئەوروپا، یاخود کۆماری ئەوروپا” بە سانایی نایەتە دی.

یەکگرتنی ئەوروپا پێداویستییەکی سیاسیی ئابوورییە، ماوەیەکیشە،دوای هاتنە سەرکاری ترامپ و وتە بەناوبانگەکەی:” بەرلەهەشتە ئەمریکا”. باس لە پێداویستی سەربازیش دەکرێ. هۆکارەکەشی دەگەڕێتەوە، بۆ خۆ دوورخستنەوە لە هەژموون و کاریگەرێتی سیاسەت و هەڕەشەکانی ئەمریکا و رووسیا و ئێستا چین.
لە ئێستادا ئەوروپا یەکێکە لە ٧ کیشوەرەکەی جیهان و بە پێشکەوتووترین کیشوەریش دادەنرێ و لە ڕووی خۆشگوزەرانی و پێشکەوتن و مافی مرۆڤ و دیموکراسی و لیبرالییەوە لە چڵەپۆپەدایە. دانیشتوانەکەی نزیکەی نیوە ملیاردێکە و ڕووبەرەکەی ٤،٣٨١،٣٢٤ کم ٢٨ وڵات تێدا ئەندامە، بە وڵاتی سیپەرن/ قوبرس کە لەدەرەوەی ئەوروپایە. پەرلەمانی ئەوروپا لەلایەن ٧٥١ پەرلەمانتارە نوێنەرایەتی وڵاتەکانی ئەوروپا دەکرێ، بۆ نموونە ئەڵمانیا ٩٦ پەرلەمەنتاری هەیە و فەرەنسا ٧٩ و پۆڵەنیا ١٨ و قوبرس یان ماڵتا هەر یەکی ٦ نوێنەریان هەیە.
لە دواترین لێکۆڵینەوەدا، لەمەڕ پابەندبوون بە ناسنامەی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیان یاخود خۆ بە ئەوروپایی دانان، ڕێژەی % ئامارێکی سەرنج ڕاکێشمان بەرچاو دەکەوێت. بۆ نموونە هاوڵاتی سویدی دەوڵەتی نەتەوەیی بە تەنها یاخود لەگەڵ نەتەوەیی و ئەوروپاییبوون دا ڕێژەی %٨٥،٥ پێک دێنن. هاوکات ڕەنگە گەنجێکی پێڕەنی کە بەڕێژەیەکی بەرز دەنگی بە بەئەوروپابوون داوە، پێ خۆش بێت لەم ڕێگایەوە، دەروازەی تەواوی ئەوروپای بۆ گەشت و کار و گوزەران بۆ بخرێتە سەر پشت. بەڵام ئەمە دەربەی خواستی هەموو ئەوروپاییەک نییە مەحاڵە هیچ نەتەوەیەک ئامادە بێت دەستبەرداری ناسنامەکەی

بێت.
ئیدی ویستێکی وا بەهێز و هێژا و ڕێزلێگێراوی،وەک ” ناسنامەی نەتەوەیی” لەو پلە بەرز و بەنرخ و گرنگەدا،چ گومانێک لەم سەردەمە هاوچەرخەدا هەڵدەگرێ؟ و کەی دەرفەت دەدات، بە ڕەخنەگران بیدەنە بەر تانە و تەشەر و کێ دەتوانێ ئاستەنگی بخاتە بەر؟.
وڵاتەکان تەنیا دەوڵەتی نەتەوەیی دەوڵەتی نەتەوەیی و ئەوروپاییبوون ئەوروپایی و نەتەوەیی

بەریتانیای مەزن: ٥٣،٧ ٢٧،٧ % ٧،١

دانیمارک: ٤٩،٥ ٤٣،٣ % ٣،٣

سوید: ٤٦،١ ٤٣،٤ % ٤،٣

ئیتالیا: ٤٥،٩ ٤٣ % ٦

ه□□ندە: ٤٢،٦ ٤٣،٢ % ٥،٩

فەرەنسا: ٣٨،٧ ٤٤ % ٦،٣

یۆنان: ٣٦،٢ ٥٢،٥ % ٦،٤

هەنگاریا: ٣٣،٥ ٥٦،٩ % ٦،٦

ئۆتریش/نەمسا: ٣١ ٥١،٦ % ٨،٩

پۆلۆنیا: ٢٦،٥ ٦٠ % ٨،٥

ئەڵمانیا: ٢٦،٢ ٥١،٥ % ١١،٧

ئیسپانیا: ٢٦،٢ ٦٧،٢ % ٤،٧

ئەو ئامارەی سەرێ، ئەو ڕاستی□مان بۆ دووپات دەکاتەوە، کە شوناس و دەوڵەتی نەتەوەیی، لەپانتایی ئەقڵ و بیرکردنەوە و سیاسەت و خۆشەویستی و گرنگی هیچ گەلێک دا کەم نەبۆتەوە و نا بێتەوە و شوێن و پێگەی لەدەست نەداوە.
Winkler دەڵێ:” ئەوەی ئەو دروشمە بەرزدەکاتەوە، دەوڵەتە نەتەوەییەکان لە یەکێتی ئەوروپادا هەڵبوەشێننەوە، ئەوە ل□ بەرچاو ناگرێ کە زۆرینەی ئ□وروپاییەکان هەرگیز بیر لەمە ناکەنەوە، دەستهەڵگرن، لە دەوڵەتی نەتەوەییان کە بە پرۆسەیەکی مێژوویی گەشەی کردووە. بۆئەمەش دەوڵەتی نەتەوەیی هەتا ئێستاش لەئەوروپا، هەوارێکی ئارام و ئاسایش پێکدێنێ لە: دەوڵەتی یاسا، دەوڵەتی چقاکی و دیموکراسی”.
لە هەڵبژاردنەکانی ئەم ساڵدا ٢٠١٩، لە کۆی ٧٥١ کورسی پەرلەمانی ئەوروپا، کریست دیموکراتەکان و هاوشێوەکانیان ٢١٦ نوێنەریان هەیە و سۆسیال دیموکراتەکان ١٨٤ و سەوز و چەپەکانیش هەر یەکە ٥٢… هتد.
پرسی شوناس و ئابووریی و سیاسی و ترس و ڕەهەندەکانی کێشە ناوخۆییەکانی ئەوروپا هەڵگرتنی سنوور و کێشەی پەنا بەران و دیاریکردنی سنووری ئەوروپا و دەرچوون و کشانەوەی Brexit

بەریتانیای مەزن لەم یەکێتییە ناکۆکی گەورەی خستۆتە نێوان وڵاتانی وەک پۆڵۆنیا و هەنگاریا و نەمسا و ئەڵمانیا و فەرەنسا و ئیتالیاوە. پەرلەمانی بروکسلی پایتەختی یەکێتی ئەوروپا نەبۆتە ئەلتەرناتیفی دروستی پەرلەمانی دەوڵەتەکان .

هەڵبەتە ڕوون و ئاشکرایە، کەوا وڵاتە بەهێز و گەورەکان لەم یانەیەدا باڵادەست و خاوەنی بڕیاری سەرەکین و کەموزۆر ئەڵمانیا لە ڕووی ئابووریی و تەکنەلۆژیاوە و فەرەنسا، وەک زلهێزێکی سیاسی، داینەمۆی هەڵسوڕێنەری ئەم یەکێتییەن.
ئەم یەکێتییە، لە ڕاستی جگە لە سەنگینکردنی پێگە و بایەخی ئەوروپا وەک قەوارەیەک لە نێوان ڕۆژهەڵات بەسەرۆکایەتی رووسیا و ڕۆژئاوا بەسەرۆکایەتی ئەمەریکا و لە ئێستادا چینیشیان بۆ قووت بۆتەوە. هەڕەشەی ئەم بەرە دەرەکییانە وای کردووە، ئەم دەوڵەتانە زیاتر لێک نزیک ببنەوە. هەر ئەم یەکێتییە وای کردووە پاش ئەمەریکا،لەئێستادا ئەوروپا بێتە دووەم بەهێزترین هێزی ئابووری لەجیهان دا.

هەڵۆ بەرزنجەیی

ماویەتی ....

زانکۆ لەم دۆخەدا، ئەرکی پێگەیاندنی خوێندکاری ڕادیکاڵە یان ئەڵقە لەگوێ

ئاسۆس سالح

“بوونیادێک خۆی فشەڵە و داڕماوبێت، پینە و پەڕۆکردنی کەڵکی نییە.” (خوێندکارانی شۆڕشی ئایاری ٦٨ی فەرەنسا)

زانکۆ وەک باڵاترین ناوەندی ئەکادیمی و پێگەیاندن، ئەرکی ئەوەیە چینێک لە خوێندکاری ڕادیکاڵ پێبگەیەنێت تاوەکو لەم ڕێگەیەوە بە

ئاگایانە و وشیاریانە کۆمەڵگە و سیستەم و چۆنییەتی ژیانکردن و بیرکردنەوەی کۆمەڵگە بگۆڕدرێت، و ئەم کۆمەڵگە چەق بەستوە چیتر بەدەوی خۆیدا نەخولێتەوە و هەنگاوێک بەرەو گۆڕانکاری پێشەی بنێت. گشت زانکۆکانی کوردستان لافی ئەوە لێدەدەن کە دەیانەوە خوێندکاری ڕادیکاڵ و وشیار بەرهەم بهێنێت و ببێتە داینەمۆی گۆڕانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ڕۆشنبیری ..هتد. بەڵام، ئایا زانکۆ لە دونیای نیولیبڕاڵیزمدا، و بەتایبەت لە باشووری کوردستان ئەمەی دەوێت؟ یان تەنها دروشمە و دەیەوێ خوێندکاران تێکەڵ بە سیستەمی بە ئابووری کردنی گشت کایەکان ژیان بکات و خوێندکار بەشێک بێت لە قازانج و وەک کاڵایەک مامەڵەی لەگەڵ بکرێت، و ئەگەر مەعریفەکەی پارە و قازانجی زۆری تێدا نەبێت، سوودی نییە و پەراوێز بخرێت!.

لەم سەردەمەی ئێستا، لەسایەی سیستەمی نیولیبڕاڵیزمدا، بەبازاڕکردن و قازانج کردنی زۆر و بەرهەم هێنانی کاڵای زۆر، گشت دونیایی تەنیوە و باشووری کوردستانیش کەوتۆتە بەر ئەو بەلێشاو بەکاڵاکردنە، بەمجۆرەی سیستەمەی ژیان و حوکمڕانییە هەمیشە، چینێک دەوڵەمەندتر و چینێکیش هەژارتر دەبن، ئەرکی خوێندکاری ڕادیکاڵ ئەوەیە بەگژ ئەم دۆخە نالەبارە دابچێتەوە و دژی بەسیستەم کردنی خۆی بێت لەلاین هەر دەزگا یان حیزب یان هەر موئەسەسەیەکیتر بێت. خوێندکاران دەبێت هەمان ئەو ڕۆڵە بگێڕن کە کاتێ مارکس بە چینی پڕۆلیتاریا دابوو، بە گۆڕانکاری و پێشکەش کردنی جیاوازی ئابوری و چینایەتی و ڕەگەزی و هێنانەدی یەکسانی کۆمەلایەتیی و لادانی هەژموونی چینی کەمینە بەسەر چینی زۆرینە ..هتد
زانکۆ وەک بەشێک خزاوەتە ناو ئەم بەسیستەم کردنە و خۆی گوێڕایەڵە، ئەمە جگە لە زانکۆ تایبەتییەکان کە تەنها ئیشیان کەمکردنەوەی ڕەواجی زانکۆی حوکمییە و کاریان ڕیوایەت دانە بەم سیستەمە و بەپارەکردنی خوێندن و قوڵکردنەوەی جیاوازی لەنێوان هەژاران و سەرمایەدارەکان. لە باشووری کوردستاندا، ئەوەی لە زانکۆ حوکمییەکان دەخوێنێت زیاتر لە چینە هەژارەکانی کۆمەڵگەیە. لەم نێوەندەدا ئایا زانکۆ ئەوەندەی خوێندکاری ئەڵقە لەگوێ و دەرخیاتی ویستووە و بەنەوکۆمەڵگە بڵاوی کردونەتەوە چیتری ویستوە و کردویەتی؟ جگە لەمە چەندان خوێندکار بەهۆی پارەنەکردن و نەبوونی ڕەواجی ئابوریی ئەنجامی خوێندنەکەیان تەنها مایە پووچ بوون بوو، و لە دەرەوەی بازنەی سوودمەند بوونی خوێندن دان.

هزری بەکاڵاکردنی خوێندکار نەک تەنها وەک ئامرازێک بە بەدەست هێنانی قازانج ڕەنگی داوەتەوە، بەڵکو ڕەنگدانەوەی بەسەر خوودی

خوێندکار هەیە لەناو زانکۆ و دەرەوەی زانکۆش، بەجۆرێک ئەوەندەی لایەنی قازانج لە خوێندن و کارەکەی گرینگە، نیو ئەوەندە مەعریفە و فێربوون بەلایەوە گرینگ نییە. جگە لەوەی ئەوەندەی خۆی بەڕواڵەت و خۆنیشاندان سەرقاڵ دەکات، ئەوەندە ناپرژێتە سەر ئەوەی کە چی بکات و چی گرینگە و چی دەگوزەرێ و پێویستە چیبکات وەک خوێدکارێک، کە لە ناوەندێکی باڵای ئەکادیمی کۆمەڵگەدایە. پێویستە هزری خوێندکار لەڕواڵەتەوە بگۆڕدرێت بۆ ناوەڕۆک تاوەکو وشیاری زێدە ببێت و بتواندرێت، چینێکی ڕادیکاڵ و دینامۆ بەرهەم بهێندرێت بۆ ئاراستەکردن و گۆڕینی کۆمەڵگە لەم دۆخە چەق بەستووەدا.

“دامودەزگایەکمان دەوێت خزمەت بە مرۆق بکات، نەک مرۆق ببێتە خزمەتکاری دامودەزگاکان.” (خوێندکارانی شۆڕشی ئایاری ٦٨ی فەرەنسا)

ئاسۆس سالح

پەروەردە نادیموکراتیەکەی

کوردستان بێشەرمانە ڕووی خۆی هەڵماڵی!... جیهاد موحەمەد

پەروەردە دواکەوتووەکەی کوردستان، لە پێشکەشکردنی یەکەمەکانی پۆلی نۆ و دوانزەدا، بە تەواوەتی ڕوخسار و کولتووری دواکەوتووەکەی خۆی پیشاندا، کاتێک ژنیکی پۆشاکەکەشی هاودامان و سەروچاودا پۆشراویان فڕێدایە ڕیزەکانی دواوە بە ئەوەی دەرنەکەوێت، چونکە ڕوخسارێکی ئیسلامیانەی هەبوو!
ئاخر ئەو ژنە بەڕێزە، بە گوێرەی خوێندنەوەی ناوەکان و پلەی چەندهەمییەکەی و سەرەی خۆی کەوتە ڕیزی پێشەوە.
بۆچی و لەسەر چ بنەمایەک لێتان قبووڵ نەکرد لە شوێنی خۆیدا بێت؟
ئەم پرسیارە کە وەڵامەکەی ڕوونە، زۆر منی هەژاند، زۆر ئازاری دام، زۆر تووڕەی کردم و پێ بەدەمم هاوار دەکەم نەفرەت لە نادیموکراتییەت و پێشیڵکردنی مافی تاک.
ئەم کولتوورە داڕزاوە، کولتوورێکی فاشیزمانەیە، بە زۆر تۆی دینیی، تۆی پۆشاکهاودامانی ئیسلامیی لە ناو ئەمەدا جێگەت نابێتەوە!. ئەگەر ئەم کەسە پۆشاکێکی سووری وەک ڕەمز و نیشانەی شیوعییەکانیش لەبەردا بوایە هەمان ڕەفتاریان لەگەڵدا دەکرد، یان ئەگەر پۆشاکێکی سەوزی وەک نیشانەی یەکێتی نیشتیمانی لەبەردا بوایە هەمان ڕەفتاریان لەگەڵ دەکرد.

ئەم مێشکپووچێتیە وا بیردەکاتەوە، کە عەلمانییەت، یان پێشکەوتنخوازیی، بەوە دەبێت کە ڕیزی پێشەوەی هەرچ دانیشتن و کۆبوونەوەیەکی پەروەردەیی دەبێت کچەکان جل و بەرگی سفوریان لەبەردا بێت، یان کوڕەکان دەبێت چاکەت و پانتۆل و بۆینباخیان لەبەردا بێت.
ئاخر کاتێک عەقڵییەت و بیرکردنەوەکان دیموکراتی نەبوون، پەروەردەش دیموکراتی نابێت.
پەروەردەی دیموکراتی، ئەو پەروەردەیەیە کە شکۆی تاک وەک تاک دەبینێت، نەک جیاکاری بە ناوی جۆری پۆشاکی جیاواز، یان بیرکردنەوەی جیاواز.

پەروەردەی دیموکرات، فێرخواز دەکات بە ناوەند، وەک جۆن دیوی دەڵێت: چۆن کۆبرنیکۆس چەقی گەردوونی لە گۆی زەویەوە گۆڕی بۆ خۆر و ئەم بابەتە زانستییەشی سەلماند، پەروەردەی هاوچەرخ و دیمکراتیش ئەوەیە، کە فێرخواز دەکات بەو خۆرەی هەموو سیستمی پەروەردە

بەدەوریدا بسوڕێتەوە.
وەزیری پەروەردە و سیستمە پەروەردەیەکەی کوردستان، ئەوە قبووڵ دەکات، کە لە فێرگەکاندا پێشنوێژی بە منداڵەکان بکرێت، بەشێک لە فێرگەکان بکرێت بە مزگەوت و نوێژی جەماعیی تیادا بکرێت، بەڵام ئەمەی پێقبووڵ نییە کە ژنێکی ئیسلامیی بە پۆشاکی خۆیەوە لە جێگەی خۆیدا و لە ڕیزی پێشەوە بوەستێت. لە کاتێکدا ئەوەی یەکەم نادیموکراتییە و شێواندنی پەروەردەیە، ئەوەی دووەم دیموکراتیانەیە و مافی تاکە لە جێگەی خۆیدا بوەستێت و ڕێزی لێبگیرێت وەک هەرچ یەکێکی تری ڕیزەکان.

پۆشاکلەبەرە ئیسلامییەکە، وەک پۆشاکلەبەرە مەدەنییەکان هەمان مافی هەبوو. ئەوەی لە بەردەم دەیان هەزار و سەدان هەزار کەسدا لەو ئێوارەیەدا ڕوویدا، پیشیڵکردنی تەواوی مافی ئەو ژنە ئیسلامییە بوو.
من بە خۆم لەگەل ئەوەی بیرکردنەوەم لەگەڵ ئیسلامییەکاندا جیاوازییەکەی ئاسمان و ڕێسمانە، بەڵام خەجاڵەتیم کێشا کە هاوڵاتی کوردستانم، کە ئاوا بە بەرچاوەوە ژنێکی بەڕێز لەسەر پۆشاکەکەی تەریقدەکرێتەوە و پێی دەگوترێت تۆ بڕۆرە دواوە!.

جیهاد موحەمەد

تیئۆرەکانی هونەرمەند حەسەن زیرەک : بە بە کوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان

تیئۆرەکانی
بابەتێک بۆ گفتوگۆ !؟
تیئۆرەکانی هونەرمەند حەسەن زیرەک : بە بە کوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان .
دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن

کارە پێداهێنانەکانی زیرەک کەلگەیەکی فراوانە بەقەد فراوانی

کوردستان و پ تمن ب قد تمنی داهینان . زیرک ئو
گلگیی استا ناسراوو بردوام باس دکرت ، بام،
باسکردنکان هشتا زربی هه ر زریان لکینویی و زانستی نین
..زانستی ب قد داهنانی زیرک ! چن ژیان و کسایتی و هونرو
مژووی زیرک نگاونگکی تاوسیی ! هه موو رنگکانی تدایو
رنگکانیش بردوام ل گان و نو بوونو دان . ئم پشترل
چند نووسنک دا داوای زانستی (زیرکناسیی) و دامزراندنی (
نوندی زیرکناسیی)و کاری (برو زیرکناسیی) مان کردوو ،
لم داویان مبستمان :
یکم : دامزراندنی(نوندی زیرکناسیی) ، ک لو نوند هه
موو ئو نووسرو لکران تیدا کبینوو بردوام ب برنام
وزانستییو کار لسر لاین جراو جرکانی ژیان و کسایتی و
هونری زیر ک بکن .
دووم :ل(بروزیرکناسیی) دا مبستمان هه موو بگ دنگیی
و ونیی ڤیدیییی و ونی فتگرافی و نووسراوو ن نووسراوکانی
زیرک کبکرتو پلین بکر و ب پی زمنی ژیان و قناخکانی
هونری زیرک زبند بکرن و بخرن بدستی لکران و
نووسرانی زیرکدست .
سیم : کارکردن ب دروستکردنی (زانستیی زیرکناسیی) وئمش پاش
لکینوو هه سنگاندنی لاین جراوجرکانی ژیان و هونری
زیرک و گیشتن ب تایبتمندییکانی زیرک ل هه موو وکو
ئم زانست دروست دبت.
ئگر ژ توانیمان ئم کاران بکین ، دیار ئوکات کورد
کوتووت سر یگای استی یزگرتن ل کسایتی و هونری زیرک ،
ئو کاسایتی و هونری پویست ب تیئری تایبت دکات ب ناسین
و تکیشتنی هونرو داهنانکانی ، ئوش ل بیر نکین ، ئم
ک دنووسین : تیئرکانی زیرک ل ب کوری کردنی ئاواز
بیانیکان ، م بستمان ئو نی – دقی نووسراوی تیئرکانی
زیرکت بخین بردست و یان ئو تیئر ب نووسین هه بن ! بکو
ئم ب دوای بکارهنانی ئو تیئردا دگین ل نو
گرانیکانی دا ک زیرک بو توانا ب سنووری ک خی هه یتی و
ل کار داهنان هونریکانی دا کردوویتی ، واتا تیئورکی ل
نیو کار پر داهنانکانی دا دزریتو .
ئمکش ب ب نی یادی(٤٧ سای سافوتی زیرک) دگایکی
تاز بسر جیهانی ناسینی زیرک دا دکینو ، هه رچند دب
لسرتاو دان بو دابنم ؛ کمن پسپری مسیقاو دنگ و ئاواز
نیم و هیچ شارزاییکی زانستیانم ل خوندنوی نت و ل

زانستیی ئەم بابەتانە نیە! بەڵێ من لەڕووی تیئۆرییەکی ئەدەبییەوە
قسە لەم بابەتە دەکەم و مەجالە پسپۆرییەکە بۆ زاناو شارەزایانی
مۆسیقاو ئاوازو دەسەزانی زیرەک بە جێدەهێڵم !
من لێرە وەک کەسێکی زیرەکدۆست و گوێگری بەردەوامی دەنگی زیرەک و
کەمیک شارەزا لە ژیان و کەسایەتی زیرەک ، باس لە تیئۆرەکانی
بەکوردیکردنی ئاوازە بیانییەکان دەکەم و هە وەدەدەم ئەوگا کە –
کەمێک – خۆش بکەم و لە نێو گۆرانییەکانی دا هەڵەی تیئۆرەکان
دەدۆزمەوەو دەیخەمە بەردەستی مامۆستا پسپۆرەکان وهیوادارم ئەوان
بەشە کارەکییەکەی ئەم تیئۆرە تەواو بکەن .
تایبەتمەندیی گۆرانییەکانی زیرەک :
زیرەک ژمارەی گۆرانییەکانی تا ئێستا بە تەواوی نازانرێ ، دوا
ژمارە کە نێوەندێکی کلتوری لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بڵاوی
کردووتەوە (٣٦٢٣)گۆرانییە، هە رچەندە پێم وانیە ئەم ژمارەیەش
ژمارەیەکی جێگیر بێت ! بەهەر حال ساغکردنەوەی ژمارەی گۆرانییەکانی
زیرەک کارێکی زۆر زەحمەت ، لە بەر ئەم هۆیانە :
یەکەم : شوێنی تۆمارکردنی زیرەک لە دوو وڵاتی داگیرکەری ئێران و
ئێراق داو لە ئێستگەکان و ئاهە نگە جەماوەرییەکان و دانیشتنە
تایبەتەکان ، هەندە زۆرو هەندە پەرتن بە هیچ کەس لە داهاتووەکی
زوودا کۆناکرێنەوە .
دووەم: هە ندە لە گۆرانییەکانی زیرەک لە ناوچوون بە هە رهیەک بێت
، بەدەستی ئەنقەست یان بە
هۆی بێ کەسی و بێماڵەی و بێ ئەرشیفی زیرەک لە زەرکاتی ژیانی دا.
سێیەم : هە ندە ئاهە نگ و گۆرانی زیرەک بە کەسانی تایبەت و لە
ماڵان تۆمارکراون ، ئەم خاوەن ماڵانە وا دەزانن و لایان وایە کە
جەمە خواردنەکان داوەتە زیرەک ، ئیتر ئەم گۆرانیانە هیچ مافێکی
زیرەکی بەسەرەوە نەماوە بڵاویان ناکەنەوە !!
.من بە هۆی ئەو بەردەوامی و تەمە نە درێژەی کە لە منداڵییەوە گوێ
لە گۆرانییەکانی زیرەک دەگرم ، دەتوانم داهێنانەکانی بە سەر ئەم
چەند خاڵە دابەش بکەم :
١-ئەو گۆرانیانەی کە بە شێعرو ئاواز هی خۆیەتی .
٢-ئەو گۆرانیانە کە شێعرەکان شیعری شاعرانی ناسراوانی کوردن و
ئاوازی هی زیرەکە .
٣-ئەو گۆرانیە فۆلکلۆریانەی کە زیرەک لە هە موو ناوچەو زارو
بنزارەکوردیەکان وەری گرتووەو بە شێعرو ئاوازەوە گۆڕانکاری
تێداکردووە .
٤-ئەو گۆرانیانەی کە لە میللەتانی تر وەری گرتووەو گۆڕانکاری لە
شێعرو ئاوزەکاندا کردووە .

٥-ئەو گۆرانیانەی کە تەنیا ئاوازەکەی لە میللەتانی تر وەرگرتووەو گۆڕانی تێداکردووەو بە شێعری خۆیان بە شێعریکی تری فۆلکلۆر یان شیعری شاعیرانەوە گوتوویەتی.
٦-ئەو گۆرانیانەی کە شیعرەکە هی شاعیرانی کوردەو بە ئاوازەکی بیانی بە گۆڕانکاریەوە تۆماری کردووە .
٧-ئەوگۆرانیەی کە ئاوازی کەسانی ترەو بە شێعری خۆی یان شیعری شاعیرانی تر و بە شێوە گوتنی خۆی گوتوویەتی .
٨-زیرەک لە گوتنی هەموو جۆرەگۆرانیەکان دا هونەرەکی زۆری نواندووە ، چ وەک شاعیرو چ وەک ئاواز دانەرو چ لە گوتنەوەی دا ،گۆرانیەکانی دەوڵەمەندو خۆش و جوان کردووە ، لە ئاوازدا بە تێکەڵکردنی دەنگی بەگەیی وبەگەی مانادار وشەی جوان و پاش و پێشکردنی وشەو کورتە ڕستەو نێوە ڕستە و بەئاوازی پێ لە ڕازاندنەوە دا، زیرەک ئەو هونەرەی لە گەڵ ئاوازەکانی نواندووە ، بە هەمان شێوە لەگەڵ شیعریشدا ئەمەی کردووە .
٩-زیرەک لە ئاوزو شێوەی گوتنی خۆیدا هێندە دەوڵەمەندە ، بەشێکی زۆری لە هەموو جۆرە گۆرانیە کان بە زیاتر لە ئاوازێک و زیاتر لە شێوە گوتنیک گوتووتەوە .

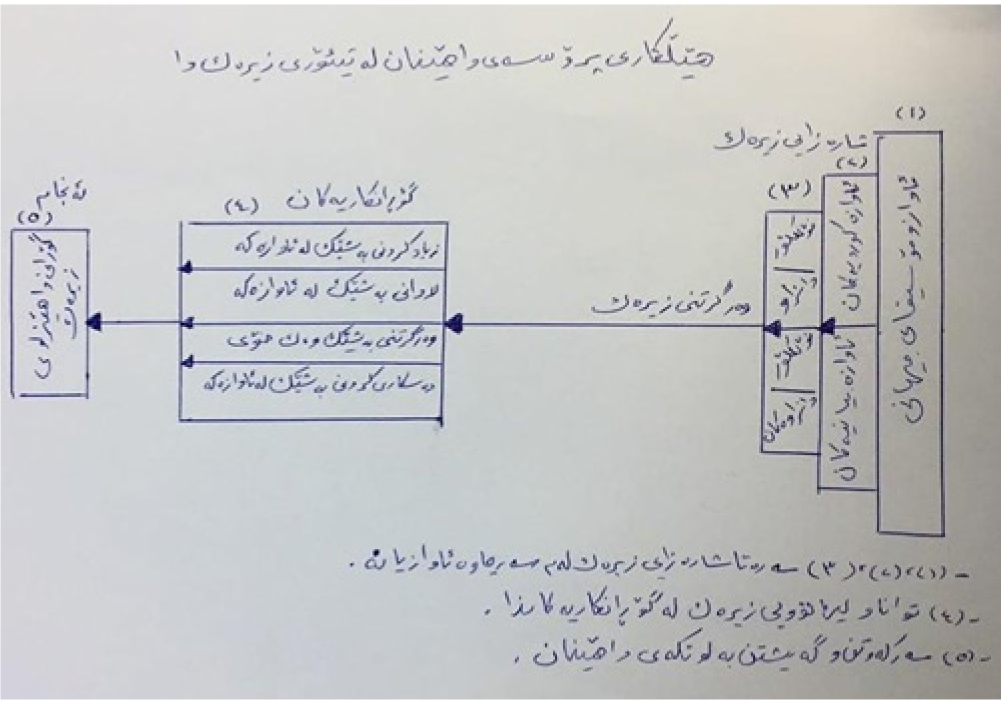

-١٨/٦/٢٠١٩-هە ولێر
کارە پڕداهێنانەکانی زیرەک کۆلگەیەکی فراوانە بەقەد فراوانی کوردستان و پڕ تەمەنە بە قەد تەمەنی داهینان . زیرەک ئەو کۆلگەیەیە ڕاستە ناسراوەو بەردەوام باس دەکرێت ، بەڵام، باسکردنەکان هێشتا زۆربەی هەرە زۆریان لێکۆڵینەوەیی و زانستی نین .. زانستی بە قەد داهێنانی زیرەک ! چۆن ژیان و کەسایەتی و هونەرو

مێژووی زیرەک ڕەنگاوڕەنگەکی تاوسییە ! هە موو ڕەنگەکانی تێدایەو ڕەنگەکانیش بەردەوام لە گۆڕان و نوێ بوونەوە دان . ئەمە پێشترلە چەند نووسینێک دا داوای زانستی (زیرەکناسیی) و دامەزراندنی (نێوەندی زیرەکناسیی)و کاری (بەرەو زیرەکناسیی) مان کردووە ، لەم داویانە مەبەستمانە :
یەکەم : دامەزراندنی(نێوەندی زیرەکناسیی) ، کە لەو نێوەندە هە موو ئەو نووسەرو لێکۆڵەرانە تێیدا کۆببنەوەو بەردەوام بە بەرنامە وزانستییەوە کار لەسەر لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان و کەسایەتی و هونەری زیرە ک بکەن .
دووەم :لە(بەرەوزیرەکناسیی) دا مەبەستمانە هە موو بەڵگە دەنگیی و وێنەیی ڤیدیۆیی و وێنەی فۆتۆگرافی و نووسراوو نە نووسراوکانی زیرەک کۆبکرێتەوەو پۆلین بکرێ و بە پێی زەمەنی ژیان و قۆناخەکانی هونەری زیرەک ڕێزبەند بکرێن و بخرێنە بەردەستی لێکۆڵەران و نووسەرانی زیرەکدۆست .
سێیەم : کارکردن بە دروستکردنی (زانستیی زیرەکناسیی) وئەمەش پاش لێکۆڵینەوەو هە ڵسەنگاندنی لایەنە جۆراوجۆرەکانی ژیان و هونەری زیرەک و گەیشتن بە تایبەتمەندییەکانی زیرەک لە هە موو ڕوەکەوە ئەم زانستە دروست دەبێت.
ئەگەر ڕۆژێ توانیمان ئەم کارانە بکەین ، دیارە ئەوکاتە کورد کەوتووەتە سەر ڕێگای ڕاستی ڕێزگرتن لە کەسایەتی و هونەری زیرەک ، ئەو کاسایەتی و هونەرەی پێویست بە تیئۆرەی تایبەت دەکات بە ناسین و تێکەیشتنی هونەرو داهێنانەکانی ، ئەوەش لە بیر نەکەین ، ئەمە کە دەنووسین : تیئۆرەکانی زیرەک لە بە کوری کردنی ئاوازە بیانییەکان ، مە بەستمان ئەوە نییە – دەقی نووسراوی تیئۆرەکانی زیرەکت بخەینە بەردەست و یان ئەو تیئۆرە بە نووسین هە بن ! بەڵکو ئەمە بە دوای بەکارهێنانی ئەو تیئۆرەدا دەگەڕێین لە نەو گۆرانییەکانی دا کە زیرەک بەو توانا بە سنوورەی کە خۆی هە یەتی و لە کارە داهێنانە هونەرییەکانی دا کردوویەتی ، واتە تیئورەکەی لە نیو کارە پر داهێنانەکانی دا دەدۆزریتەوە .
ئەمەکەش بە بۆ نەی یادی(٤٧ ساڵەی ساڵفەوتی زیرەک) دەرگایەکی تازە بەسەر جیهانی ناسینی زیرەک دا دەکەینەوە ، هە رچەندە دەبێ لەسەرەتاوە دان بەوە دابنێم ؛ کەمن پسپۆری مۆسیقاو دەنگ و ئاواز نیم و هیچ شارەزاییەکی زانستیانەم لە خوێندنەوەی نۆتە و لە زانستیی ئەم بابەتانە نییە! بۆیە من لەڕووی تیئۆرییەکی ئەدەبییەوە قسە لەم بابەتە دەکەم و مەجالە پسپۆرییەکە بە زاناو شارەزایانی مۆسیقاو ئاوازو دەسەزانی زیرەک بە جێدەهیڵم !
من لەڕێ وەک کەسەکی زیرەکدۆست و گوێگری بەردەوامی دەنگی زیرەک و

کۆمیک شارەزا لە ژیان و کەسایەتی زیرەک ، باس لە تیئۆرەکانی بەکوردیکردنی ئاوازە بیانییەکان دەکەم و هه وڵدەدەم ڕێگا کە – کۆمەڵێک – خۆش بکەم و لە نێو گۆرانییەکانی دا هەڵەی تیئۆرەکان دەدۆزمەوەو دەیخەمە بەردەستی مامۆستا پسپۆرەکان وهیوادارم ئەوان بەشێ کارەکییەکەی ئەم تیئۆرە تەواو بکەن .

تایبەتمەندیی گۆرانییەکانی زیرەک :

زیرەک ژمارەی گۆرانییەکانی تا ئێستا بە تەواوی نازانرێ ، دوا ژمارە کە نێوەندێکی کلتوری لە ڕۆژهه ڵاتی کوردستان بڵاوی کردووتەوە (٣٦٢٣)گۆرانیە، هه رچەندە پێم وانیە ئەم ژمارەیەش ژمارەیەکی جێگیر بێت ! بەهه رحال ساغکردنەوەی ژمارەی گۆرانییەکانی زیرەک کارێکی زۆر زەحمەت ، لە بەر ئەم هۆیانە :

یەکەم : شوێنی تۆمارکردنی زیرەک لە دوو وڵاتی داگیرکەری ئێران و ئیراق داو لە ئێستگەکان و ئاهه نگە جەماوەرییەکان و دانیشتنە تایبەتەکان ، هێندە زۆرو هێندە پەرتن بە هیچ کەس لە داهاتوویەکی زوودا کۆناکرێنەوە .

دووەم: هه ندێ لە گۆرانییەکانی زیرەک لە ناوچوون بە هه رهۆیەک بێت ، بەدەستی ئەنقەست یان بە

هۆی بێ کەسی و بێماڵەی و بێ ئەرشیفی زیرەک لە زۆرکاتی ژیانی دا.

سێیەم : هه ندێ ئاهه نگ و گۆرانی زیرەک بە کەسانی تایبەت و لە ماڵان تۆمارکراون ، ئەم خاوەن ماڵانە وا دەزانن و لایان وایە کە جەمە خواردنەکان داوەتە زیرەک ، ئیتر ئەم گۆرانیانە هیچ مافێکی زیرەکی بەسەرەوە نەماوە بڵاویان ناکەنەوە !!

.من بە هۆی ئەو بەردەوامی و تەمەنە درێژەی کە لە منداڵییەوە گوێ لە گۆرانییەکانی زیرەک دەگرم ، دەتوانم داهێنانەکانی بە سەر ئەم چەند خاڵە دابەش بکەم :

١- ئەو گۆرانیانەی کە بە شێعرو ئاواز هی خۆیەتی .

٢- ئەو گۆرانیانە کە شێعرەکان شیعری شاعرانی ناسراوانی کوردن و ئاوازی هی زیرەکە .

٣- ئەو گۆرانیە فۆلکلۆریانەی کە زیرەک لە هه موو ناوچەو زارو بنزارەکوردیەکان وەری گرتووەو بە شێعرو ئاوازەوە گۆڕانکاری تێداکردووە .

٤- ئەو گۆرانیانەی کە لە میللەتانی تر وەری گرتووەو گۆڕانکاری لە شێعرو ئاوزەکاندا کردووە .

٥- ئەو گۆرانیانەی کە تەنیا ئاوازەکەی لە میللەتانی تر وەرگرتووەو گۆڕانی تێداکردووەو بە شێعری خۆیان بە شێعریکی تری فۆلکلۆر یان شیعری شاعیرانەوە گوتوویەتی.

٦- ئەو گۆرانیانەی کە شیعرەکە هی شاعیرانی کوردەو بە ئاوازێکی

بیانی بە گۆڕانکاریەوە تۆماری کردووە .
٧-ئەوگۆرانیەی کە ئاوازی کەسانی ترەو بە شێعری خۆی یان شیعری شاعیرانی تر و بە شێوە گوتنی خۆی گوتوویەتی .
٨-زیرەک لە گوتنی هەموو جۆرەگۆرانیەکان دا هونەرێکی زۆری نواندووە ، چ وەک شاعیرو چ وەک ئاواز دانەرو چ لە گوتنەوەی دا ،گۆرانیەکانی دەوڵەمەندو خۆش و جوان کردووە ، لە ئاوازدا بە تێکەڵکردنی دەنگی بڕگەیی وبڕگەی مانادار وشەی جوان و پاش و پێشکردنی وشەو کورتە ڕستەو نێوە ڕستە و بەئاوازی پڕ لە ڕازاندنەوە دا، زیرەک ئەو هونەرەی لە گەڵ ئاوازەکانی نواندووە ، بە هەمان شێوە لەگەڵ شیعریشدا ئەمەی کردووە .
٩-زیرەک لە ئاوزو شێوەی گوتنی خۆیدا هێندە دەوڵەمەندە ، بەشێکی زۆری لە هەموو جۆرە گۆرانیە کان بە زیاتر لە ئاوازێک و زیاتر لە شێوە گوتنیک گوتووتەوە .

کەسایەتی هونەریی زیرەک :
هەموو ئەو تیئۆرە جۆراوجۆرانەی کە کەسایەتی داهێنەر دەخەنە ب□ر تیشکی لیکۆڵینەوە ، ناتوانن بەو لیکۆڵینەوانەی کە تائێستا کردوویانە کەسایەتی داهێنەرانەی زیرەک بەتەواوی بخوێننەوە !چۆن زیرەک بەڕاستیی کەسێکی جیایە ، جیا لە هەموو داهێنەران .هەر بۆیە پێویست دەکات بە تیئۆری داهێنەرناسیی نوێ و تایبەت ، لێکۆڵینەوە لە کەسایەتی و هونەری تایبەتی زیرەک بکەین لێر دەمەوێ باسی چەند خاڵێک بکەم کە (دکتۆر محەمەد ئەکرم ئەلعەدلونی)لە باسی داهێنەراندا باسیان دەکات و لەگەڵ کەسایەتی هونەرمەندانەی زیرەک دەگونجێن .
یەکەم: داهێنەر- توانایەکی بەرزی هەیە بۆ بیرکردنەوەو نوێکاری خۆشدەوێ .
دووەم : توانای خۆگونجاندنی بەپەلەی هەیە لەگەڵ گۆرانکاریەکان.
سێەم : زۆر پشت بە هەست و مەشاعیرەکانی خۆی دەبەستێ .
چوارەم :بڕوای بە خۆی هەیە، هەست دەکات دەتوانی داهێنانەکان جێ بە جێ بکات.
پێنجەم: حەز بە کاری سەرکێشی دەکات ولە ڕۆتین بێزارە.
شەشەم:ئارەزووی سەفەر وگەڕانی زۆری هەیە .
حەوتەم :بەڕەوشتە بەڵام ، قسە لەڕووەو سەربەخۆیەو کەیفی بەدەسەڵات و توندوتیژی نایێ.
هەشتەم : خۆڕاگرو پشودرێژە بەرامبەر گەلەکۆیی و غەدر.

نۆیەم : بەرامبەر تاقیکردنەوە مرۆییەکانی دەورو بەروجیهان کراوەیەوە .
دەیەم :لەکاتی داهێناندا هەست بە دڵخۆشی و ئاسودەییەکی زۆر دەکات .
یازدەهەم : لەزەتی زۆر لەجوانییەکان دەبینێ .
ئەم سفەتانەو زۆری تر لە کەسایەتی زیرەک دا کۆببوونەوەو زیرکیان کردبوو بەم داهێنەرەی کە ، ئاستی داهێنانی بە شێوەیەکی تایبەت بە خۆی گەیاندووتە شوێنێک کە تا ئێستا هیچ داهێنانێک پێی نەگەیشتووە .
بە بوونی ئەم خاڵانەو زۆری تریش زیرەک هێشتا لەدەرەوەی هەموو تیئۆرەکان دەمێنتەوەو خاوەنی کەسایەتی دەروونی و کۆمەڵایەتی و هونەری خۆیەتی و تەواوی خاڵەکانی داهێنانی زیرەک ، زیرەک لە هەموو داهێنەرانی تر جیا دەکاتەوە ،
.چەن هونەرمەند حەسەن زیرەک :
١-ئەلف و بێی هیچ جۆرە خوێندنێکی نەخوێندووەو نەیزانیوە بنووسێ و بخوێنێتەوە .زیرەک خۆی لە چریکەی کوردستان دەنووسێ (هاونیشتمانی خۆشەویست !خۆتان ئەزانن کە من لە کەکردنەوەی ئەم پەڕاوەدا، تەنیازمانم کاری کردووە. لە پێنووس دا، بانە میدیەی زەندی ؛ هاوسەرم، یارمەتی داوم).
٢-زیرەک دەرچووی هیچ قوتابخانەیەکی دیارو ناسراو هونەری و ناهونەری نیە.
٣-زیرەک بە فەربوونی هونەرەکەی لە هیچ نەوەندێک خوێ و ڕاهێنانێکی نەکردووە.
٤-زیرەک شاگردی هیچ مامۆستایەک نەبووەو ڕێچکەی هیچ کەسێکی دیاری هەڵنەگرتووە .
٥- زیرەک لە ماڵەکی هەژار –ئەگەربەڵێین ماڵ- ژیاوەو لەو ماڵە هەرلەمنداڵییەوە دەرگای دۆزەخی بەڕوودا کردووتەوە.
٦-زیرەک لە هەمووسۆزەکی دایک و باوک وخانوادەیی بە بەش بووە .(کە بە بێ گەورە.کە بەرەڵلابە – وەک منی لە دە زەحمەتە چابە).
٧-زیرەک ژیانی خۆی لەسەرەتاوە زۆر لەژێر سفرەوە دەست پێکردووە وقۆناخ بە قۆناخ و جار لەدوای جار زۆر بە کارەسات گەڕاوەتەوە سەر سفر و لەژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و دەروونی خۆیدا (هەشت نۆ ساڵە بووم، بووم بە عەمەلە لەکارکردنا زۆر ئەمکرد پەلە).
٨-زیرەک ئەگەرچی بە هۆی کەسایەتی لەهاتوویی خۆی و هونەرە بەرزەکەی دەستی زۆرو گوێگری زۆرترو هەواداری زۆری هەبووە ، بەڵام ؛ ئەم دەستانە لە هاوکاری زیرەک دا کەمدەست و سنووردار بوون ، بە پێچەوانە دوژمن و دژانی زیرەک دەوڵەت و دەسەڵاتدارو دەزگا ،

ناوبەدو بەدکارەکانی ئێراق و ئێران بوون . هه ربۆیە بەردەوام
سێبەری مەرگی بەسەرەوە بوو دەرگای بەندیخانەی بەڕوودا کرابووەو
ناحەزان بۆی لە کەمین بوون . هه رئەوەش بوو زیرەک لەگەڵ ئەم هه
موو ژیاندۆستی و کوردبوونەو ئاشقە جوانییەی خۆی دواجار ناچار بوو
بە هه موو قەناعەتەوە بڵێ □ هێندەم نەماەو بمرم و بچمە ژێرگل و
بەشەری کورد نەبینم !!) ئەو کوردەی زیرەک لە ژیانە دۆزەخیەکەیدا
بەردەوام جوانترین ئاوازو خۆشترین مەقام و بەرزترین شێعری گۆرانی
زیرەکانەی بەو پەڕێ داهێنان و بەو ئاستە بەرزەی داهێنان پێشکەش
کردوون و بولبول ئاسا دەیچریکاندو کەو ئاسا دەیقاسپاندوخەم و
ئازارەکانی خۆی میڵەتەکەیی و مرۆڤایەتی بەو پەڕێ شادیەوە بەدەنگە
زولال و بە هه شتیەکەی بە هه رزانترین نرخ و هه ربە خۆڕایی
دەبەخشیە میڵلەتەکەی و دەیگوت □ زۆر چاک دەزانم چۆنیان دڵ خۆش
بکەم .)
بەڵێ ؛ ئەو زیرەکە کە دەوڵەمەندترین هونەرمەندی جیهان بوو لە
ڕووی ژمارەی بەرهه می هونەری و داهێنانەوە ! دواجار لە هه
ژارترین ڕۆژەکانی دودوایی ژیانی بەدەستی شاگردانی ساواک
ژەهرکوژکراو بە تەمەنی پەنجا ساڵ و شەش مانگیەوە ، بەدڵی پڕهیواو
بە گەرووی پڕ لە ئاوازەو دڵە پڕ عەشقە کەیەوە چووە سەر کێوی ناڵە
شکێن و فەرمووی (لەپاش مەرگم چ فایدە بێیتەسەرگۆڕم و حەلواو
سێڕۆژم بۆ چیە !؟)
زیرەک ..کەمرد نەکاری هه بوو، نە پول و پارەیەکی هه بوو، نە
خانوو ناوماڵێکی هه بوو..هه ژارو زگڕوتێک بوو ..لە هه موو هه
ژاران هه ژارتر ! ئەو هه ژارو زگڕوتە ..ئێستا گەورەترین و
دەوڵەمەندترین و بەرزترین هونەرو داهێنانی بۆ بەجێ هێشتووین .
کەسایەتی هونەرمەندانەی زیرەک :
زیرەک هه ربە سروشتەوە کەسێکی لیهاتتوو زیرەک و زانابوو،جگە لە
لێهاتووی هونەری هه رکارێکی تری بە ناچاری و برسی□تیەوەکرد بێ ،
سەرکەوتوانە کردوو□ی□تی میرزا کەریم خۆشناولە بارەی زەوق و کاری
زیرەک لە جوانکردنی کانی مەلا ئەحمەد دەنووسێ :(سەیرم کرد ئەو
چایخانە پیس و پۆخڵ وناشیرینە، بووە بە گازینۆیەکی خۆش و پاک و
خاوێن وسپی کاری وچیمەنتۆکراو، هه رحەز ئەکەی لێی دانیشی .) هه
رئەو زیرەکیەش چاوو گوێ و هه ست و بیرێکی پانۆڕامەیی پێدابوو، هه
رلە منداڵیەوە هه رچی دەبینی و دەبیست لە مێشک و دڵی تۆمار دەبوو
، جا لە برسی□تی بوا یان دەربەدەری ، لە بەندیخانە بوایە یان
ئاوارەیی ، ساغ بوایە یان نەخۆش ..هه رچی دەبیست و دەبینی دەبوون
بە زەخیرەی داهێنانەکەی .
لە نێو ئەم هه موو بەد بەختی و چارە ڕەشیەیدا جاوێکی جوان بین و

دڵێکی گەشبین و ئارەزووەکی لە بن نەهاتووی هە بوو ، هە تا بڕێی ئاشقە ژیان بوو ، ئاشقە جوانی و ئافرەت بوو ، ئاشقی کوردو کوردستان بوو ، ئاشقی سروشتە جوان و ڕەنگاو ڕەنگە کەی کوردستان بوو، زۆر ئاشقە هونەرو دەنگخۆشی بوو ، هونەرمەندە مەزنە کانی خۆش دەویست و باسی گەورەیی دەکردن ، لە کاسێتی ئەبوسەباح دەفەرمووێ ؛ (عەلی مەردان بەرزە ، کورد قەدری نازانی من قەندەرەکانی دەخۆمە سەر چاوم) هە تا بەی شارەزای ئاوازو کلتوری کوردی خۆمان بوو ، بە هە موو زارو بنزارو فۆلکلۆریەکانیەوە . هە ر ئاوازێکی بیستبا ..ئاوازی ناوچەیەک لە ناوچەکانی کوردستان بوایە یان ئاوازی میللەتانی دەورو بەر ، ئەوەی ویستبای وای دەگۆڕی و دەسکاری دەکرد ، دەیکرد بە(ئاوازی زیرەکی)انە ، سەیری کە چ هونەرمەندێک هە یە ..ئاوا بە جوانی وسەرکەوتووییەوە ،شیوە زارگۆڕیی و زمانگۆڕی وئاوازگۆڕی بکات، لە نەوان بنزارو شێوەزاری کوردی و زمانەکانی کوردی وفارسی و ترکی و ئازەری وعەرەبی دا، بەبێ ئەوەی هیچ لەنگی و ناڕیکی و هە ڵەیەک بکات ، لە ڕووی گوتن و ئاوازودەربڕینی وشەو ڕستەکانی هونەری وئاوازو زانستی زاروزمانەوە . لە گۆرانی گوتن دا زیرەک زمانەڕەوانترین گۆرانیبێژە کە وشەکانی جوان و دەوڵەمەندو گەرم و شیرین دەکات .

زیرەک و مۆسیقا :

زیرەک لە زۆر ناوی (هونەر و مۆسیقا) بە شێعرزەر پسپۆرانە لە (چریکەی کوردستان)ی خۆیدا باسی هونەرو مۆسیقاو ئامیرە مۆسیقیەکان و جۆری دەنگیان و کاریگەریان لە سەر گوێگر دەکات . ناوی زیاتر لە چل ئامێری مۆسیقا دەهێنێ و کەم و زۆر باسی مێژوو وڵات و نەتەوەکانیشیان دەکات و دەنووسێ :

مۆسیقا ! شۆرتە هاوڕازم تۆ بی
پاشی مردنیش دەمسازم تۆ بی
مۆسیقا ! هە ر تۆی روح و گیانی من
مۆسیقا ! خۆشی بە ژیانی من

ئەمە دەری دەخات کە زیرەک چ بە هۆشیاری و زاناییەوە لەگەڵ مۆسیقا ژیاوە . سەیریکە چۆن باسی یەک یەکی ئامیرەکان دەکات :

((تەنبوور)) نەجیبە،سەدای زۆر گەرمە
دەنگی مەحزوونە پەردەی لە بەرمە
((دووتار)) و ((گیتار))، شاگردی ((سێ تار))
دەنگیان هەند خۆشە ، لە دە دەبەن بار
دەنگی ((ماندۆلین))،گرمەی((ترۆمپێت))
دەتخاتە خەیاڵ سواری ئەسپی کوێت

بەمجۆرە بەدوا دادەڕەواو ناوی زۆر ئامەر دەنی کە تا ئەستاش لە نەو

ئەدەبیاتی مۆسیقای ئێمەدا ، بەم ڕوونی و شارەزاییەوە ناویان نابیسین ! چ جای ٦٥ ساڵ بەر لە ئەمڕۆ ، کە ئەمە ش بۆ زیرەکی نەخوێندەوار دەچێتە پاڵ داهێنان و زیرەکی و شارەزاییەکەی ، جگە لە باسی ئامیرەکان و جۆری ئاوازیان و کاریگەریەکانیان لەسەر دڵ و دەروونی گوێگر ، ئەوا بە شێعر نووسینی ئەم بابەتەش جارێکی تر زیرەک دەباتە پال ئەو شاعیرانەی کە هونەری شیعریان بۆ فێربوون و زانست بە تایبەت زانستی مۆسیقا بە کارهێناوە .
ئەم شێعرەی (هونەرو مۆشیقا)یەی زیرەک دەقێکی گەورەو بەردەستە بۆ بەزانستی خوێندنەوەی زانیاریە هونەری و مۆسیقیەکانی زیرەک و شێاوی ئەوەیە پسپۆرانی مۆسیقا بە وردی و زانستیەوە لێی بکۆڵنەوەو توانای زانیاری و هوشیاری زیرەک لەم ڕووەوە دەربخەن .

تیئۆرەی زیرەک بۆ بەکوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان .
هونەرمەندیی زیرەک لە تەنیا سنوورێک نەوەستاوە ، پێش ئەوەی باسی بەکوردی کردنی ئاوازە بیانیەکان بکەین ، واچاکە باسی ئەوەش بکەین کە زیرەک ئاوازە زاراوە ییە کوردیەکانیشی کردووە ب□ (ئاوازی زیرەکی) *١ چۆن زیرەک بەتەواوی شارەزای ئاوازو کلتوری هه موو ناوچەو زارو بنزارەکوردیەکان بووە و زۆریانی گۆڕیوە ب□ – ئاوازی زیرەکی – سەیرکە :
*ئاوازی (لوڕی) دایە دایە وەختی جەنگەی گۆڕیوە بە (لایە لایێت بۆدەکەم ، بەلکم خەو بتباتەوە)
*ڕەزیە زڕەزیە تۆم دارە مێوی – لەئاوازێکی هه ورامیەوە وەریگرتوو -.
*مەیرۆ مەیرۆ- ی لە ئاوزێکی کرمانجی سەروو وەرگرتووە .
*فەلەکە براینە فەلەکە- ی لە ئاوزی حەیرانی دەشتی هه ولێر وەرگرتووە .
زۆریتریش .لێرەدا پسپۆرانی مۆسیقاو ئاوازی کوردی دەتوانن ، ئاوازەکانی ئەم گۆرانیانەو زۆری تری زاراوەکوردیەکان بدۆزنەوەو تایبەتمەندیەکانیان لەڕووی – دەنگە مۆسیقی – و خوێندنەوە نۆتەییەکان – دەستنیشان بکەن و بەراوردیان بکەن لە گەڵ ئەو گۆڕانکاریانەی کە زیرەک کردوویەتی و ئاوازە تازەکەی لێ برهه م هێناوە .
-د□توانین ئاوا ه□لکاری ب□ بک□ین : -(د□ستنیشانکردنی تایبەتمەندیەکانی ئاواز□ک□ پ□ش د□سکاری زیر□ک) -(د□ستنیشانکردنی تایبەتمەندی ئاوازەکەی زیرەک دوای دەسکاریەکە) -(دواتر سەیری ئەو گۆڕانکاریانە بکرێ کە زیرەک لە ئاوازەکەدا کردوویەتی)
-بۆ نموونە :

– چە لابردووە ؟ -چی دەسکاری کردووە ؟ -چی زیادکردووە ؟
ئەگەر ئەمە لە گەڵ هەموو ئەو گۆرانیانە بکەین کە زیرەک لە ئاوازە جیاجیاکانی شێوەزارە جیاجیاکان کردوویەتی ، لە ئەنجام ئەوە دەردەکەوێ کە زیرەک لە گەڵ هەر شێوە زارێک و ئاوازێک کردوویەتی وبە کەی ئەم گۆڕانکاری و لابردن و زیادکردن و دەستکاری کردنە ، دەگەینە هێڵی تیئۆرەکە و بۆمان ڕوون دەبێتە وە کە زیرەک لەسەر چ یاسایەکی مۆسیقا داهێنانی لە ئاوازە فۆلکلۆری و شێوەزارەکانی کردووە .
تیئۆری گۆڕانکاریی ئاوازە بیانییەکان :
بە گوێ گرتن لە تەواوی گۆرانییەکانی زیرەک ، بە تایبەت ئەو گۆرانیانەی ئاوازەکانیان لە گۆڕان و دەستکاری و زیادکردنی ئاوازە بیانییەکان کردوویەتی و ئاوزەکی زیرەکی کوردی بەرهە مهێناوە .
بە هە مان شێوەی گۆڕێنی ئاوازە کوردیە شێوەزارە جیاجیاکان زیرەک ئاوازی میللەتە جیاجیاکانیشی گۆڕێوەو ئاوازی نوێی و زیرەکیانەی کوردی بەرهە مهێناوە ، بە دۆزینەوەی تیئۆری ئەم داهێنانەش دیسان پسپۆرانی مۆسیقای کوردی بە تایبەت و پسپۆرانی مۆسیقا بە گشتی دەتوانن :
یەکەم : تایبەتمەندیی کلتوروئاوازی هەریەک لە ئەو میللەتانە دەستنیشان بکەین کە زیرەک ئاوازی لێورگرتوون ،وەک فارس و ترک و ئازەرو عەرەب و ئەرمەن وهیند و یۆنان و ئینگلیزو ڕوس و… تادوایی .
دووەم: دەستنیشانکردنی ئەو ئاوازە تایبەتەی بە نموونە کەزیرەک لە فارسی وەری گرتووە .
سێیەم : دەستنیشانکردنی ئەو گۆرانییەی تایبەت لەو ئاوزە فارسیە وە زیرەک دایهێناوە .
چوارەم : زیرەک چی لە ئاوازو دەنگەکان زیادکردووە ؟
پێنجەم : زیرەک چی دەنگ وئاوزەکان لابردووە ؟
شەشەم : زیرەک لە دەنگ و ئاوزەکە چی دەسکاری کردووە ؟
حەوتەم : دواجار زیرەک چ جۆرەداهێنانێکی لەو گۆرانیە کردووە ؟
ئەگەر پسپۆران بەوردی و زاناییەوە ئەم کارە لە گەڵ هەموو ئەو زمانانەوە بکەن کە زیرەک ئاوازی لێوەرگرتوون و داهێنانی پێکردووە ، دەردەکەوێ زیرەک بە چ سیستەمێکی گۆڕانکاری لە ئاوازە دەستنیشانکراوەکان ئەم هە موو داهێنانە مەزنەی کردووەو ئاوازی کوردی پێ دەوڵەمەندو چالاک و نوێ کردووتەوە .

زانستی مۆسیقای دەروونی :
گۆرانی گوتنی زیرەک زۆر ڕەهەندە ، بە نموونە ئەگەر بتەوێ

لکینو ل ئاوازی گرانیکی زیرک بکیت ، ئگر ل چاوی زانستی دروونناسی مسیقاو ش لی نکیو ، ئوا کارکت نا تواو دبت ، چن زیرک هه ر هه موو گرانیکانی کاریگری دروونیان بسرویو ئم کاریگریش هزک ل هزکانی داهنانی زیرک . سیرکل ل گنجی و لشاری بغدادا د : (هه روک سماور ل گو ل جشم خلکی غم دک من غم دفرشم) و هه ر لو بغداي هاوار دکات (بکسم ل و بغدای !!)کچ ل نخشی و پیریی داو ل ن خشخان دفرموو ساقی ئبای منت و ئست – دنیایو وسیت ئکم ل لای ت –گر هاتوو مردم هه ربی مای بمش – گریانم ناوی بم مکن شون و – ئاخی پیریتیم هناو شن) ئم ست کورتان پاو پن ل هه ستی دروونی چند هه ند ، (بکسی بغداو ئاخی پیریتی شن)بغداو گنجی و ئاواریی و ب کس !! شنو ئاخی پیریی و نخشی ! ئم ست کورتان پاوپن ل هه ستی دروونی گرم و ساردو دژ بیک ، کچی هه رئو زیرک دتوان ل هه موو کاتکدا و هه موو حاتکی کمایتی و دروونیی جستیی خی بکات ب هی داهنان .

پشتر گوتمان زیرک ب چاوو هه ستی پانامیی سیری سروشت و کم و ژیانی دکرد ، ب ئو هه ر مرق ه ن بوو ب داهنان ، بلکو گفی باوو خوی ئاوو دنگی مل و حیلی ئسپ و دنگی قازو بازو قومریش ئاوازو دنگی سود لورگرتن بوون . هه ربی پسپران ل دزینوی تایبتمندییکانی (دنگی زیرکی)دا ئرکی گران و زانستیانی زریان ل پش . هه ر ل بر ئمش چن بدوای ش ئاوازیکانی زارو بنزار کوردیکان و ئاوازی میللتکانی دوروبردا دگن ، ئاوش پویست ل نو گرانیکانی زیرکدا ب دوای دنگ سروشتیکان و دنگی مل و باندو ئاسک و ئسپیشدا بگن . بگن و بزانن چنی بکارهناون و چ داهنانکی پ کردوون ؟!

هه ولر-١٥-١٨/٦/٢٠١٩

---

*١- ئاوازی زیرکی :مبست هونرو ئاوازو گوتنی تایبتی هونرمند حسن زیرک ، ک ن وک کس ل ابردوو ، ن ئستا ل کس دچ و ن لدا هاتووش کسکی زیرک ئاسا پیدا دبت .

کۆڕی ئـاوردانەوەیەک لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە لە ئەتاوا/ کەنەدا بەڕێوەچوو

ئاوڕدانەوەیەک لە تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە؛ ئێوارە کۆڕێک بوو پێگەی ڕۆشنبیری کوردیی ئەتاوا لە سەکۆی خۆی لە ئەتاوا/ کەنەدا ڕێکیخستبوو. سەرەتای کۆڕەکە بە ساتێک بێدەنگی بۆ ڕێزگرتن لە هونەرمەندان م.سەردار ئەحمەد(باب سەردار) و هونەرمەند ئیسماعیلی سابووری دەستی پێکرد. پاشان هونەرمەند م. ئارەزوو ئیسماعیل مەنسوور بەڕێوەبەری پەیمانگەی هونەرجوانەکانی شەهید جەعفەر لەکۆیە، بەوتەیەکی کورتی ڕێزلێنان بۆ یادی م.سەردار و ئەو پەیکەرە مەدالیایەی کە لە لایەن هونەرمەندی پەیکەرساز کاوان قادر و وێنەیەکی سکێچ لە لایەن هونەرمەند وریا ئەحمەدەوە بۆ یادی چلەی م.سەردار ڕێکخرابوو لەکۆیە وەک ڕێزلێنانێک نمایشکراو بەدیاری پێشکەش بە کەسایەتی هونەری و ئیداری کران لەهەمان ڕۆژدا. شایانی باسە کە ئەو پەیکەرە بە سەرپەرشتی پێگەی ڕۆشنبیری کوردیی ئەتاوا لە لایەن ئاراس ڕەشید ئارەزوو ئیسماعیل مەنسوور ئەنجامدرا و تێچوونەکەی لە لایەن گۆران ئازاد ئەندام پەرلەمانی خوولی پێشووی پەرلەمانی کوردستانەوە دابینکرا. تەواوی پەیکەرەکە لە کەنەدا ئەنجامدرا و قاڵبەکەی نێردرایەوە بۆ کۆیە، ئەندامانی تیپی مۆسیقای ئارامی ڕۆح کۆپیان لەبەرگرتەوە. ئەو پەیامەی هونەرمەند ئارەزوو ئیسماعیل بە شێوەی کرتەی ڤیدیۆیی پێشکەشکرا. د.ڕەحیم سورخی مامۆستای میوان لە دانشگای کارلتۆن لە ئەتاوا پەرەدەی لەسەر پەیکەرەکەی م. سەردار لادا و هەر بەوبۆنەوە وتەیەکی کورتی لەسەر ڕۆڵی هونەرمەندان لە زیندووهێشتنەوەی کەلتور و مێژووی نەتەوەیەک باسکرد.

بڕگەی دووەی کۆڕەکە کە لەلایەن ئاراس ڕەشید و هەز بەکرەوە بەڕێوەدەبرا، بریتی بوو لە گفتوگۆی ڤیدیۆیی لەگەڵ م. سەفین عبدالخالق سەرۆکی تیپی مۆسیقای باواجی کۆیە بوو کە لەلایەن ئاراس ڕەشیدەوە ئامادەکرابوو، و هەز بەکر ئەرکی مۆنتاجکردنەکەی لە ئەستۆ گرتبوو. ئەم گفتوگۆیە ئاماژە بوو بە ئەرک و ماندووبوونی

لێنەبڕاوەی چەند نەوەیەک لە هونەرمەندانی شاری کۆیە. ئەو تیپە بەچەندان قۆناغی هەورازونشێودا تێپەڕیوە، بەڵام پەیامەکەی کە هونەرە بۆ مرۆڤایەتی لەدەستنەداوە. هەروەها ناوەڕۆکی گفتوگۆکە باسی لە زۆر دەورانی مێژوویی چۆنیەتی دروستبوونی ئەو تیپە کرد. جگەلەوەی کە ئەو تیپە ئێستا چۆن بووەتە مێژووی شاری کۆیە و خەڵکەکەی و مێژووە کۆمەڵایەتیەکەی. جێی خۆیەتی کە ئاماژە بەو بەراوردەبکەین کە بەڕێز سەفین ئاماژەی بۆکرد لەگەڵ پەیامی ئەو تیپە و بەناو هونەر و هونەرمەندانێک کە ئەمڕۆ تاڕادەیەک نوێنەرایەتی هونەری کوردی دەکەن، وە ئەو سنووراب□ندیەی کە ئەوان دەیکەن لەگەڵ هونەری بازرگانی. لەکۆتاییدا دەبێ ئەوە بڵێین کە ئەم گفتوگۆیە وەڵامی زۆر پرسیاری مێژوویی هونەری و ئیداری و کۆمەڵایەتی دایەوە لە میانی دمەتەقێیەکەدا.

بڕگەی کۆتایی؛ نمایشکردنی گفتگوگۆی مۆنتاجکراوی بەڕێز ئەمیر محمد مستەفا کەبابچی(کۆیی) بوو. ناساندنی ئەو بەڕێزە بە ئامادەبووان وەک نموونەی کەسی (لەخۆبووردوو، ماندوونەناس، بێفیز، بێتەماحی ماددی، هۆشیاری هونەری، پەیبەر بە گرنگی و سۆزی بۆ ئەرشیف، هەروەها پاڵپشتی سەرەکی م. تایەر تۆفیق لە تۆمارکردن وپاراستنی گەنجینەی دەنگی ئەو هونەرمەندە و چەندان سفاتی دیکەی کە کەمن ئەو مرۆڤانەی ئەم کاراکتەرەیان تێدا بێت) . سەیرکردنی ئەو گفتوگۆیە وێنای مرۆڤێکی ڕاستگۆ و سادە و پراوپڕ لە هونەر و قەدرزانی هونەری لایە. هەروەک ئامادەبووانیش دوای کۆڕەکە ئاماژەیان پێدا، کە کوردستان دەبێت شانازی بکات کە کەسانی لەوشێوەی هەیە و توانیویانە ئەو پەیامە پاکە بگوازنەوە بۆ نەوەی سەردەمی بەرامبەرکێ.
لەکۆتاییدا وێڕای دەستخۆشی و سوپاسی تایبەت بۆ بەڕێزان ئارەزوو ئیسماعیل و سەفین عبدالرەزاق و ئەمیر کەبابچی و هۆز بەکر. مەدالیایەکی م. سەردار ئەحمەد پێشکەش کرا بە هۆز بەکر کە بەماندووبوونی ئەو کۆڕەکە بەئەنجام گەیەندرا. مەدالیاکە لە لایەن بەڕێز شەهرام دۆستان سەرۆکی کۆمیونیتی کوردی ئۆتاواوە پێشکەش کرا.
بەشی میدیای پێگە/ ١٨ی حوزەیرانی ٢٠١٩
پێگە سەکۆیەک بۆ هەمووان

زنجیرەی وتار و وتووێژ لەگەڵ ڕاگەیاندنی کوردی 2- ...سیروان کاوسی

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن .....]()

...بۆچی بردنەوەی ئۆغلۆ دڵخۆشی نەکردم ؟ عیماد عەلی

بەڵێ لە رووی تەکتیکیەوە کورد جوڵەیەکی باشی کرد، ملهوڕی ئەردۆگان بەر بەربەستێکی گەورە کەوت وتا رادەیەکی توشی شکستی خۆی هات سەری دای لەتاشەبەردی کەلەرەقی خۆی و دەکرێت هەندێك بە ئاگای بێنێتەوە ، بەڵی کورد لەمەودوا وەکو ژمارەی رێژەیی بەهێز و بەڵکو وەکو هێلکەی تەرازووەکە رۆڵی خۆی لە سیاسەتی گشتی تورکیا و حساب بۆ کردن و هاوکێشەکان دەبینێت و هیچ ئۆردوگانێك ناتوانێت خۆی لەو واقیعە گێل بکات، بەڵێ دەرئەنجامەکانی هەڵبژاردنی شارەوانی

ئەستەنبوڵ لەم قۆناغەدا لە زۆر رووەوە بە ناراستەوخۆش بێت لە قازانجی کوردە بە گشتی، بەڵام ئایا ئەمە دڵخۆشکەرە بۆ ئامانجە ستراتیجیەکانی کورد و کوردستان؟

هەر کەسێك بە مێژووی دوورودرێژی جەهەپەدا بچێتەوە و بەڵکو تێڕامان لە قسە و رەفتار و دروشمەکانی سەرکردایەتی بکات دڵخۆش نابێت، ئەگەر ئێستا و لەم وەزعە تا رادەیەك لاوازەیدا لە ئاست مافە گشتی و سەرەتاییە گشتیەکانی گەلی کوردستان بەم شێوەیەی بێت، ئەگەر بە یەکلایی رەتیاننکەتاوە لەبەر پێویستیی کاتی بە کورد بۆ هەڵبژاردنەکان، ئەوە بۆ دەنگی هەڵبژاردووە و بێهەڵوێستی دەربڕیوە، بەڵام تاڵە موویەك لە رەفتار و بۆچون و سیاسەت و مامەڵەکانی ئەتاتۆرك لەمەر پرسە ستراتیجیەکان لەم حزبەدا نەگۆڕاوە. ئەم دوو حزبەی تورکیا(ئاکەپە و جەهەپە)ئەگەر تائەنتکێك دوو ئاراستەی جیاواز لە بەرێوەبردنی تورکیا و ئامانج و رێباز و فکر و ئایدیۆلۆجیان هەبێت، بەڵام لەمەڕ پرسی کورد جیاوازیەکی ئەوتۆیان تێدا نیە کە لە بەر دەرئەنجامێکی هەڵبژاردنێك لەم جۆرەی ئەستەنبوڵ کورد شاگەشکە بکات و وا بزانێت لە رووی پرسەکەی و قوڵایی کێشە مێژوییەکەی شتێك سەوز دەبێت و هەنگاوێك دەچێتە پێشەوە. بەڵی ئەم هاوپەیمانێتیە تەکتیکیە بۆ کاروباری رۆژانە و ململانێی حزبی کارێکی ئەرێنیە، بەڵام ئەگەر داشی هەر یەك لەو دوو حزبە باڵاتر بێت بەلەبرچاوگرتنی روانینی ورد بۆ هەر یەکەیان ئەوە رەنگە بەزیاتر قوڵبونەوە و وردبونەوە لە هاوکێشەکە و مێژووی هەردوو حزب، ئەوا رەنگە زیاتر رەشبین بین و چاوەرێی رەفتاری باشتر لە جەهەپە نەکەین، ئەگەر دروشم و بانگەشەی هەر یەکەیان بێینیە بەرچاومان لەوەدا یەکلایی دەبینەوە کە تەنانەت خۆیان لەقەرەی هیچ شتێکی گرنگ بۆ کورد نەدا و پەیمانی بەدیهێنانی تەنانەت بچوکترین مافی کوردیان لە هیچ پاریزگایەکی تورکیا لە هەڵبژاردنەکاندا نەدا بە پارێزگا ناسراو کوردیەکانەوە نەك ئەمرۆ بۆ دووبارەکردنەوەی ئەستەنبوڵ بیدەن.

هەرچەند زۆرێك لە سەرکردەکان هەڵبژاردنی ئەستەنبوڵ بە بربڕەی پشتی سەرجەم هەڵبژاردنەکان دادەنێن و هێمای جەماوەری و پێگە و قورسایی هەر حزبێك لەسەرجەم تورکیا دەردەخات بەڵام ئەوەمان لەبیر نەچێت کە تورکیا سیاسەتی ناوەندی خۆی لەمەڕ دەوڵەت هەیە و لە ڕێڕەوی پیادەکردنی سیاسەتی گشتی هێڵێکی تایبەتی خۆی هەیە کە هەردوو حزب ناتوانن خۆیان لێلادەن و تاکرەوانە هەنگاو بنێن، بەڵگەش لەسەر ئەمە ئەگەر سەرەتاکانی ئاکەپە و رەفتارەکانی

ئەردۆگان بهێنینەبەرچاو دەبینین کە لەو بارەوە ماوەیەک خۆی لەقەرەی کێشەسەرەکیەکانی کورد بە ئاشتی و چارەسەری دا، بەڵام دواجار نەیتوانی لە هێڵە دیاریکراوەکە دەربچێت و لە چەقی گێلاوە خەستەکەی بۆچونە ئەتاتۆرکیەکە رزگاریبێت، لەمەڕ ئازادی و مافی گەلان و دیموکراسی و بە تایبەتی پرسی گەلی کورد تاکە هەنگاوێک جیاوازی دەرنەخست، سەرەرای چەند هەنگاوێکی سەرەتایی لەو بارەوە تاوەکو خۆتوندکردنی لەسەر دەسەڵات و دووبارە پاشگەزبونەوەی.

بۆیە پرسی ئێمە نە بە سەرکەوتنی جەهەپە چارەسەر دەبێت و نە ئاکەپەش، بەڵکو ئەم هەڵبژاردنانە تەرازووی هێز و سەنگی سیاسی ناوخۆیی رووت بۆ لایەک لاسەنگ دەبێت کە جگە لەبەردەوامبوون لە تاکرەوی ناوخۆیی سەرکردایەتی دەوڵەتی تورکیای قووڵ هیچی لێناخوێنرێتەوە. پرسی کوردیش پێویستی بە هەنگاوی گەورە و گۆڕانی عەقڵیەتی سەرکردایەتی تورکیایە نەک هەڵبژاردنێک لێرەو لەوێ، بۆیە سەرکەوتنی ئیمام ئۆغلۆ هیچ دڵخۆشی نەکردم.

بۆ هاریش دەستی لە کوشتنی گوڵدا هەیە ... مۆ و جود سامان

ئە و بوو، وای کرد گوڵە کان رێ ونکە ن
لە سە ر میراتی باخچە رێک نە کە ون
بکە ونە ژێر هێرشی بە فر و دە مە سوێرە کە ی دڕک و شمشێر
گوڵە کان، ئە وە ندە نە فام و ساویلکە بوون
خۆیان بۆ ئاهە نگی مە رکانە کانی جە هە نە م ڕازاندە وە
بە هار وادە ی پێدان وە ک دایکێکی سروشتی
هە تا شوو نە کە ن جێیان نە هێلی....
چونکە جە نگ، جە نگی گو ڵە کان لە هیچ پێشبینی و ڵاپە رە یەکی
کتێبی مێژوودا چاوە روان نە دە کرا!
هە ڵگیرسا، کە هە ڵگیرسا
گوڵ بوو، گوڵە کانی باخچە و هاو سێکانی دە فرۆشت
گوڵ بوو، دۆستە کانی خۆی دە ناردە دادگاکانی پشکنین
گوڵ بوو، پێڕانە دە گە یشت بە و هە موو راپۆریە سپییانە

بە هاریش لە ولاوە زۆر بێبە زە یی و بەفیزە وە
بە مۆم یاداشت و بە ڵێنە کانی بە دە م خە ندە یە کی ساردە وە دە سووتاند….
تا وای لێهات گوڵ لە گوڵ هە ڵدە هات
(شیزۆ فرینیا گولستانی گرتە وە)
گوڵ هە بوو سە ری هە ڵگرت بۆ نادیاری، ئێستا ئە درە سە کە ی نە دۆزراوە
گوڵ هە بوو لە ئینجانە کاندا
تە سلیم بە ژوورە بێ پە نجە رە کان بوو
گوڵ هە بوو لە نێو بۆن و عە تری خۆیدا خۆی کوشت
گوڵ هە بوو یادە وە ری خۆی لە دە ست داو
لە ژێرەوە ی ژیان هە موو عومری بە سە ر برد
گوڵ هە بوو ناو ئاولناو و ڕاناوی خۆی گۆڕی
گوڵ هە بوو بێ پە ناو پە رتە واز ملکە چی جە للاد بوو
گوڵ هە بوو کاڵفام و بێ ئە زموون لە گە ڵ یە کە مین (با) ی کارە سات
تۆبە ی کرد و وازی لە گوڵێتی هێنا
گوڵ هە بوو لە دە می هیچ بولبولێک چرپە و ئاوازو سترانی نە بیستبوو
یە کسە ر بە گە ڵ مارشی سروودی نیشتمانی کە وت
گوڵیش هە بوو وە ک هاجە ر
دە خرایە هە ر تابلۆیە ک بۆ سپێدە جهیانێک رە نگی سە مە رە ی
لە داوی خۆ جێ دە هێشت
هە شبوو گوڵە یووسف دە خرایە هە ر چالێک زیاتر جوانیی لێ دە نیشت
هە شبوو مە ریە م گوڵ کە گە مارۆ دە درا شە وانە
خاچە گوڵینە کانی دە باراندە سە ر زارەکەکە ی
هە شبوە گوڵ بێجان بە تاڤگە ی خە ندە و خوێن
دڵنە وایی دە بخشیە گوڵە فیرارییە کان
وە رزی قیامە تی گوڵالە کان زە مە نێکی ئێگجار درێژی خایاند
بە ڵام لە پر هە لپرووکا…هێدی هێدی بە سە رچوو
گوڵە کان یە ک یە ک، دوو دوو
گە رانە وە ماڵە وە و ئاوێزانی باخچە کان و خە ون بوون
هە تاو و عە تر رژایە نێو رۆح و روخسار
پایز بە شە رمە وە پێشوازی لێکردن
هاوین سە ری کز دانواند بۆ گە مژە یی و به ئاگایی
زستان تا ئە م ساتە ش سە ر سام ببوو، نە یدی زانی چ پۆزشێ بهێنێتە وە

بەهاریش درەنگ زۆر درەنگ
ئاخێکی پر لە برهنی هەلکێشا (گوایە ئەو مەبەستی نەبووە گوێ
تێ فرێ بدرێ)
ئیدی حیکایەتی گوێ بووە وێردی وەرزەکان
حیکایەتی مناڵ بوو ئەرکێکی پێویست لە قوتابخانەکانی بوون
دەبوایە رۆژی چەندان جار
لە جادەی پارک و پەیژە ئاییەکانی ئاسمان بخوێندرێ
زەمەن هات و چوو گوێ فرۆشتن، گوێ کوشتن نەما
گوێ هەموو ئەم دنیایەی داگیر کرد.